

Verslag Online Bijeenkomst: [Expeditie Vrijheid](#)

9 April 2020 13.00-14.00, Microsoft-teams vergadering

Presentatie: Willemijn Zwart (Projectleider Expeditie Vrijheid | IJsselacademie)

Moderator: Lotte Baltussen (Adviseur Erfgoed & Onderwijs | Kennisnet)

Introductie Willemijn

Ik ben Willemijn Zwart, educatief ontwerpster. De laatste jaren ben ik betrokken bij het Historisch Centrum Overijssel in Zwolle. Twee jaar geleden kwam de vraag vanuit het Historisch Centrum Overijssel om een educatief product te ontwikkelen naar aanleiding van 75 jaar vrijheid. Dankzij de verschillende onderwijskoepels in Overijssel zijn wij in 2018 in contact gekomen met scholen die graag dieper in het thema Tweede Wereldoorlog wilden duiken. Wij hebben scholen gevraagd waar bij hen de behoefte lag. Uit deze gesprekken zijn de uitgangspunten ontstaan voor Expeditie Vrijheid en zijn een tiental deelnemende partnerscholen geselecteerd. Vanuit deze partnerscholen hebben we met een kerngroep van 10 docenten drie uitgangspunten voor Expeditie Vrijheid opgesteld:

- Het materiaal moet **methodevervangend** zijn
- Er moet gebruik worden gemaakt van **omgevingsonderwijs**
- Er moet een verbinding worden gemaakt van toen en nu middels **burgerschapsthema's**

De huidige situatie

Het uitgangspunt rondom omgevingsonderwijs vormt nu een probleem gezien de huidige omstandigheden van de coronacrisis. Voor de zes lessen die zijn ontwikkeld was het oorspronkelijk de bedoeling dat kinderen op expeditie zouden gaan in hun eigen omgeving. Vanuit een financiële overweging, flexibele inzetbaarheid en de mogelijkheid om gebruik te maken van digitale erfgoedcollecties uit de omgeving hadden wij er al voor gekozen om het lesmateriaal digitaal te maken. Dit pakt in deze tijden goed uit.

Expeditie Vrijheid is 15 januari 2020 gelanceerd. 178 Scholen uit Overijssel hebben al aangegeven mee te willen doen. De meeste scholen zijn in januari/februari begonnen met de lessen. Echter, het zwaartepunt zou normaliter hebben gelegen in de periode april tot aan 5 mei. Na het sluiten van de scholen door de coronacrisis hebben we vanuit Expeditie Vrijheid de volgende 3 stappen genomen:

- Alle scholen in Overijssel zijn gemaild met ons complete online-aanbod
- Met alle partnerscholen zijn we gaan kijken waar zij concreet behoefte aan hebben nu het materiaal op afstand gebruikt moet worden
- Met deze input hebben we een zijproject opgezet: "Juf op Expeditie". Omdat de kinderen niet zelf op expeditie kunnen is een juf op pad gegaan in heel Overijssel om bij elke les een vlog te maken. Wij geven bij de scholen aan wanneer alle filmpjes online komen, hoeveel tijd ze ermee bezig zullen zijn en bij welke doelen het aansluit

Lesson learned

De belangrijkste les van dit project --maar eigenlijk vooral van deze laatste fase-- is om docenten niet lastig te vallen met al je eigen onderbouwingen, achtergrondinformatie, hersenspinsels etc. Houd je lesmateriaal en aanpak zo simpel en helder mogelijk en sluit hierbij aan bij hun werkpraktijk. Dat lukt niet zonder eerst met een aantal docenten te sparren en ze idealiter in het hele proces te betrekken.

Ook is het belangrijk om het gebruik van het lesmateriaal te testen in een klas en te observeren wat er wel en niet goed werkt, zodat je nog waar mogelijk en nodig aanpassingen kunt maken.

Vragen van deelnemers

Hansjorg Ahrens (Naturalis): Veel scholen doen mee aan Expeditie Vrijheid. Wat is jullie proces en wie hebben jullie specifiek bij deze scholen benaderd? Wat gaf de doorslag voor deze scholen om mee te doen?

Willemijn: Het onderwerp Tweede Wereldoorlog is gewoon heel sterk. Kinderen vinden dit heel erg interessant. Ik heb eerder projecten rondom andere onderwerpen uitgevoerd en hoe goed je PR ook is, je krijgt niet zoveel scholen mee als nu het geval is. Er zit verder ook een exponentiële component in. Leraren zitten in netwerken, en we vragen ze hierin informatie door te geven aan collega's. Zo bereik je weer veel meer leraren. We merken dat heldere communicatie goed werkt: we geven duidelijk aan dat het materiaal gratis en methodevervangend is en gaat over de eigen omgeving van de leerlingen. Voor de partnerscholen heb ik zowel op koepelniveau als op docentniveau contact gezocht. We hebben op docentniveau een persoonlijke mail gestuurd waarin we aan hebben gegeven op zoek te zijn naar partnerscholen. Op de langere termijn helpt het zeker om veel energie te steken in relatiebeheer.

Iris Brandts (Erfgoedhuis Zuid-Holland): Wat hebben jullie aan PR gedaan om zoveel scholen aan boord te krijgen? Die 178 scholen hebben allemaal op een mail gereageerd?

Willemijn: Die 178 scholen hebben het materiaal ook per de post opgestuurd gekregen. Het meeste materiaal is digitaal maar per klas hebben we ook een poster op A0 formaat toegestuurd. Kinderen kunnen de opbrengsten van hun eigen expeditie rondom deze poster hangen.

Iris Brandts: Hebben de scholen zich voor of na de lancering opgegeven?

Willemijn: Voor de lancering. Wat betreft PR en scholen is het overigens belangrijk om te weten dat scholen in april/mei al besluiten welke projecten ze het volgende schooljaar willen gaan uitvoeren. Dat betekent dus dat vorig schooljaar al het hoogtepunt lag wat betreft PR voor Expeditie Vrijheid. Je promotie doe je dus idealiter een jaar voor lancering. Verder was er ook berichtgeving om de zoveel tijd als er wat te melden was, ook vanuit het Historisch Centrum Overijssel. Sommige berichten hebben de krant of de regionale omroep gehaald.

Moniek Warmer (SLO): Ik had het idee dat leraren zelf mochten kiezen welke lessen ze willen doen en dat zij dingen zelf mogen toevoegen. Is dat ook niet een reden geweest waarom het project zo populair is?

Willemijn: We hebben dat niet helemaal zo gecommuniceerd. Je moet namelijk wel het hele pakket uitvoeren om echt methodevervangend te kunnen zijn. Scholen mochten wel zelf kiezen met welke excursie ze aan de gang zouden willen gaan. Een docent heeft mij eens gezegd "hoe goed je je materiaal ook maakt, 90% zit toch bij de docenten zelf". Dit is jammer om te horen maar aan de andere kant weet een leerkracht ook veel beter wat de behoefte is van de klas. We hebben daarom ook niet afgedwongen dat ze echt alle lessen en opdrachten moeten geven "want anders..".

Aafje Gerritse (Cultuureducatiegroep Leiden): Hoe hebben jullie afgestemd op verschillende lesmethodes van scholen en hoe zorg je er dan voor dat scholen hun methode weg kunnen leggen?

Willemijn: Ik heb dit op drie manieren aangepakt:

- Op de pabo staan boekenkasten vol lesmethodes per domein. Ik heb van alle geschiedenismethodes voor groep 5 t/m 8 de inhoudsopgaven gefotografeerd. Ik heb thuis geturfd welke onderwerpen rondom de Tweede Wereldoorlog in welke methodes voorkwamen

- Ik ben gaan kijken wat rapporten van derden hierover hebben gezegd. Ook het Nationaal Comité 4 en 5 Mei en verschillende oorlogsmusea hebben rapporten uitgebracht deels beschrijvend en deels suggererend.
- Ik ben gewoon gaan kijken naar het curriculum en de kern- en tussendoelen voor geschiedenis gerelateerd aan de Tweede Wereldoorlog. Ik heb ook een stuk van SLO gebruikt over de leerdoelen voor burgerschap. Wil je meer weten over welke doelen ons materiaal behandelt, dan kan je het beste even kijken in de [docentenhandleiding](#) op onze website.

Moniek Warmer: Heb je zelf het idee dat ze normaal langer dan zes lessen bezig zijn met de Tweede Wereldoorlog?

Willemijn: Nee zeker niet. In veel methodes zijn het vier lessen. Wij wilden echter niet alleen WO2 behandelen zoals het moet van het curriculum. Wij wilden ook burgerschap thema's behandelen en wij wilden iets maken waarvan ook het Nationaal Comité 4 en 5 mei blij zou worden en de nationale vereniging van oorlogsmusea. Scholen gaven verder echt aan wel tijd te willen maken voor dit project.

Moniek Warmer: Je noemt dat je tien ontwikkelscholen hebt laten aanhaken, wat was hun rol binnen die ontwikkeling?

Willemijn: We noemen het niet ontwikkelscholen maar partnerscholen. Ik vind dat het ontwikkelen van lesmateriaal namelijk niet de taak is voor docenten. Docenten voelen zich enorm overvraagd en zijn niet allemaal educatief ontwikkelaar. Wij hebben daarom in totaal vijf rondetafelsessies georganiseerd van maximaal anderhalf uur om een bepaald stuk door te nemen. Ik probeer de docenten (mijn partners) hier zoveel mogelijk aan het woord te laten om hun input te geven.

Lotte Baltussen: Het is belangrijk om inzicht te hebben in wat je aan en van docenten kunt vragen om tot een goed product te komen.

Vragen van Willemijn

1. In Overijssel heeft dit project goed gewerkt omdat kinderen nieuwsgierig zijn naar de geschiedenis van hun eigen provincie en in hun eigen omgeving, en hun leerkrachten daar eigenlijk niet heel veel over weten. Ik kan me voorstellen dat dit ook in andere regio's in Nederland speelt. Ik ben benieuwd of jullie dit herkennen en of het de moeite waard is om elders te kijken of Expeditie Vrijheid hier in past, of wellicht een ander onderwerp met dezelfde uitgangspunten?
2. We merken nu dat de vlogs in Overijssel veel bekeken worden. Maar deze verhalen zijn wellicht ook de moeite waard voor kinderen uit andere regio's. Hebben jullie wellicht tips, ideeën en/of platformen om dit ook buiten de regio onder de aandacht te kunnen brengen?

Feedback vraag 1:

Noëmi Mercks (Plein C): In Noord-Holland is er veel digitaal te vinden over de Atlantikwall. Dit gaat specifiek over kustverdediging. Ik kan mij best voorstellen dat dit een mooie aanvulling zou zijn op wat er al ligt waarvan ik denk dat het op een bepaalde manier beperkt is omdat het alleen daar over gaat. Ik zou het wel interessant vinden om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn. Wellicht kunnen we hier eens apart naar kijken samen. Er ligt al een netwerk.

Willemijn: Leuk, laten we een keer een afspraak maken.

Maura Breur (Educatiegroep Leiden): Ik ben ook bezig met een project over de Tweede Wereldoorlog, specifiek gericht op de Engelandvaarders. Ik vind het wel heel interessant om het op een bepaald moment breder te trekken en de opties te bekijken.

Willemijn: Lijkt me leuk om daar op een bepaald moment eens te verkennen wat voor aspecten van jullie projecten ook op zo'n manier verpakt zouden kunnen worden en wat we aan elkaar kunnen toevoegen.

Lotte Baltussen: Dit is ook goede input voor ons als programma; wat we nog kunnen meegeven en welke handvatten we nog kunnen bieden. Aan de ene kant heb je deze aanpak van Expeditie Vrijheid voor WO2 en aan de andere kant heb je ook de aanpak in zijn algemeenheid voor andere onderwerpen die ook goed kan helpen en kan werken.

Willemijn: Ik denk wat hier van waarde is, is dat op het moment dat je digitaal erfgoed wilt gebruiken je dit nadrukkelijk moet inbedden in een uitgebreidere context voor de leerlingen. Wat wij hebben gedaan is dat leerlingen pas vanaf opdracht 3 in een les digitale bronnen gebruiken. Vraag 1 en 2 worden eerst gebruikt voor het scheppen van context.

Feedback vraag 2

Moniek Warmer: Je mag wel naar buiten als kind met je ouders. Misschien over een week of twee kunnen kinderen zelf een vlog maken over een plek net zoals de juf.

Willemijn: Mooie suggestie. We hebben kinderen voor een ander project eerder al uitgedaagd om over bepaalde thema's te vloggen. Maar sinds de maatregelen rondom corona zijn ingegaan hebben we geen enkele inzending meer ontvangen. Dus misschien werkt dat niet in deze tijd.

Patrick Trentelman (SpaceTime Layers): LKCA heeft Nederland in rayons verdeeld en elk rayon heeft een eigen cultuurcoach. Deze coaches schakelen tussen culturele instellingen en scholen. Ze bestaan om projecten te begeleiden. Ik heb mijn project eens aan al die coaches tezamen mogen presenteren, dat is misschien een leuk idee.

Willemijn: Wij hebben ook een cultuurcoach. Hier hebben we goed contact mee. Dat helpt enorm. Voor iedereen die een project heeft en nog niet is aangehaakt bij een cultuurcoach is het handig om dit wel te doen. Ik vraag me af of iemand AVG-proof de gegevens van de cultuurcoaches heeft.

Patrick Trentelman: Je kan jouw coach vragen de coaches van de andere regio's te contacteren, die heeft zijn of haar eigen netwerk.

Lotte Baltussen: Dit geeft ons inspiratie, want hoe zit dit hele ecosysteem in elkaar en hoe zet je dit in om materiaal onder de aandacht te brengen en kennis uit te wisselen? Hier kunnen we vanuit het programma ook weer mee verder. We willen niet dat Expeditie Vrijheid een eenmalig project is, maar dat de aanpak, materialen en uitgangspunten ook ergens anders gebruikt kunnen worden.

Afsluiting

Heb je nog vragen voor Willemijn of voor ons? Neem dan gerust contact op:

Willemijn Zwart: wzwart@ijsselacademie.nl

Lotte Baltussen: l.baltussen@kennisnet.nl